

Ks. ARKADIUSZ DOMASZK¹ SDB
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

SKAUCI EUROPY WSPARCIEM DLA ŚWIĘTOŚCI RODZIN

SCOUTS OF EUROPE AS SUPPORT FOR THE HOLINESS OF FAMILIES

Summary

The Catholic Church appeals to the faithful and Christian families to pursue holiness. The present paper seeks the answer to the question whether, and to what extent, the offer of the Scouts of Europe responds to the Catholic families' expectations. The first part outlines the issue of appealing to the members of the Catholic Church to pursue holiness. Then, the same appeal is discussed in the context of whole families. Subsequently, the paper presents the Scouts of Europe as a Catholic association of the faithful, and their statutory proposals and forms are discussed. The content of these documents constitutes a guarantee for Catholic parents that their child, when given under the charge of the Scouts of Europe, will grow in the spirit of the Catholic faith.

Keywords: the scouting, Scouts of Europe, upbringing, holiness, the association, canon law

Streszczenie

Kościół katolicki wzywa wiernych oraz rodziny chrześcijańskie do świętości. W opracowaniu poszukiwano odpowiedzi na pytanie, czy i w jakiej mierze propozycja Skautów Europy w Polsce wychodzi naprzeciw rodzinom katolickim. W pierwszej części zarysowano zagadnienie powołania katolików do świętości. Następnie omówiono wezwanie do świętości całych rodzin. W dalszej kolejności przedstawiono Skautów Europy jako katolickie stowarzyszenie wiernych. Po czym omówiono statutowe propozycje i formy tego ruchu. Treść tych dokumentów stanowi rękojmię dla rodziców katolickich, że ich dziecko powierzone Skautom Europy będzie mogło rozwijać się w duchu wiary katolickiej.

Słowa kluczowe: harcerstwo, skauting, Skauci Europy, wychowanie, świętość, stowarzyszenie, prawo kanoniczne

¹ Ks. dr hab. Arkadiusz Domaszek SDB, prof. UKSW – absolwent Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, profesor nadzwyczajny na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, wykładowca Wyższym Seminarium Duchownym SDB w Krakowie. Zainteresowania naukowe: prawo posłudze nauczania, mass media a prawo kanoniczne, dobra doczesne Kościoła, prawo wyznaniowe i prawo zakonne. E-mail: a.domaszk@uksw.edu.pl.

WSTĘP

Kościół katolicki wzywa wszystkich swoich wiernych do podążania drogą świętości. Jest to również obowiązek sformułowany w prawie kanonicznym. Rodziny katolickie mogą na różnych drogach duchowości podejmować wspomniany obowiązek oraz korzystać ze wsparcia wielu środowisk. Jednym z nich jest ruch skautowy (*Skauting światowy* 1991). O ile można założyć tezę, że ruch ten – założony przez Roberta Baden-Powella (Wojtycza 2003, 305-306) – jest z natury religijny (*Skauting światowy* 1991, 15; Manaranche 2002, 27), to konkretne wskazanie na Skautów Europy sprawia, że chodzi o tę określoną grupę ruchu skautowego zwróconego w swoim działaniu w głównej mierze do wiernych Kościoła katolickiego.

W poniższym opracowaniu celem badawczym będzie poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy i w jakiej mierze propozycja Skautów Europy w Polsce wychodzi naprzeciw rodzinom katolickim w ich potrzebie podążania drogami świętości. W pierwszej części zostanie pokrótce zarysowane zagadnienie powołania katolików do świętości. Następnie omówione będzie analogiczne wezwanie – do świętości całych rodzin. W dalszej kolejności zostaną przedstawieni Skauci Europy jako katolickie stowarzyszenie wiernych. Po czym będą zaprezentowane statutowe propozycje i formy tego ruchu skautowego, które mogą stanowić pomocne narzędzie na drodze do świętości.

1. POWOŁANIE DO ŚWIĘTOŚCI

Chrześcijanin jest powołany do życia duchowego, zakorzenionego w Chrystusie. Przyjęcie wiary i odpowiedź dawana Bogu prowadzą do szczęścia, do szczęśliwego przeżywania życia. Ostatecznie, życie w Chrystusie prowadzi do zbawienia, do życia wiecznego (*Katechizm* 2002, 1718-1720).

Ta perspektywa teologiczna wypływa przede wszystkim z myśli ewangelicznej, ze słów Jezusa Chrystusa: „bądźcie [...] doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5,48). Nauczanie Kościoła, będące zarazem powszechnym wezwaniem do świętości, wielokrotnie było wyrażane w historii, m.in. na II Soborze Watykańskim. „Dlatego wszyscy w Kościele, niezależnie od tego, czy należą do hierarchii, czy są przedmiotem jej pasterskiego posługiwania, powołani są do świętości [...]” (Sobór Watykański II 1965c, 39). Wezwanie do świętości jest niezależne od stanu osoby w Kościele, zawodu czy powołania i przyczynia się do rozwoju bardziej godnego sposobu ludzkiego życia (Sobór Watykański II 1965c, 40). Także w Katechizmie przypomina się o wezwaniu katolików do świętości (*Katechizm* 2002, 2012-2016).

Myśl teologiczna jest również analogicznie wyrażona w prawie kanonicznym: „Wszyscy wierni, zgodnie z własną pozycją, winni starać się prowadzić życie święte, przyczyniać się do wzrostu Kościoła i ustawicznie wspierać rozwój jego święto-

ści” (*Kodeks* 1984, kan. 210). Obowiązek ma wymiar indywidualny i wspólnotowy. Każdy z osobna jest wezwany, by wzrastać w świętości, jak i całe Mistyczne Ciało Chrystusa winno się rozwijać (Krukowski 2005, 26). Wzrastanie jest zróżnicowane („zgodnie z własną pozycją”). To oznacza, że istnieją różnorodne drogi dochodzenia do świętości, zgodnie z przynależnością do stanu życia (świeccy, duchowni, osoby konsekrowane). Istotną metodą postępowania jest wierne wypełnianie obowiązków chrześcijańskich w codziennym życiu.

2. POWOŁANIE RODZIN DO ŚWIĘTOŚCI

Wezwanie do świętości należy odnieść następnie do konkretnych uwarunkowań życia społecznego. Skoro większość katolików żyje w małżeństwie i rodzinie, to także ten społeczny wymiar ludzkiego życia domaga się świętości.

W myśli soborowej zaznaczono, że: „małżonkowie zaś i rodzice chrześcijańscy powinni, idąc własną drogą, przez całe życie podtrzymywać się wzajemnie w łasce z pomocą wiernej miłości, a przyjmowanemu z miłością od Boga potomstwu wpajać chrześcijańskie zasady i ewangeliczne cnoty” (Sobór Watykański II 1965c, 41). Prawo Kościoła ujmuje to samo zagadnienie w następujący sposób: „Żyjący w stanie małżeńskim, zgodnie z własnym powołaniem, mają szczególny obowiązek przyczynić się do budowania Ludu Bożego przez małżeństwo i rodzinę. Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół” (*Kodeks* 1984, kan. 226 §1-2). Rodzina, będąca Kościołem domowym (Sobór Watykański II 1965c, 11; 1965d, 47-52; Syczewski 2008, 91-108), jest wezwana do głoszenia Ewangelii, tak wewnątrz rodziny jak i poza nią, wobec innych osób (Jan Paweł II 1981, 54-55) oraz jest podstawową szkołą wiary i świętości.

O potrzebie świętości rodzin jednoznacznie przypominał Jan Paweł II. W adhortacji *Familiaris consortio* napisał: „Powszechnie powołanie do świętości jest skierowane również do małżonków i rodziców chrześcijańskich: określone w sprawowanym sakramencie zostaje przełożone na konkretny język rzeczywistości życia małżeńskiego i rodzinnego” (Jan Paweł II 1981, 56).

Jednym z najważniejszych zadań rodziców jest wychowanie ich potomstwa. Jest to niezbywalny obowiązek, dla realizacji którego mogą dobierać najlepsze – według ich przekonania – narzędzia, środki i instytucje. „Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa. Rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobru takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci” (*Kodeks* 1984, kan. 793 §1; Sobór Watykański II 1965b, 3; Jan Paweł II 1981, 36-39; Jan Paweł II 1994, 16; Stolica Apostolska 1983, 5; *Katechizm* 2002, 2221-2230; Szychmiller 1997, 90-101; Dzięga 2005, 127-136; Wierchanowski 2015, 97-102).

W całości wychowania zawiera się także wymiar religijny. Ustawodawca kościelny wskazuje na zadanie uświęcające, w którym współuczestniczą rodzice: „[...] W szczególny sposób uczestniczą w tej posłudze rodzice, prowadząc w duchu chrześcijańskim życie małżeńskie i podejmując chrześcijańskie wychowanie dzieci” (*Kodeks* 1984, kan. 835 §4; Szytchmiller 1997, 252-255). Chrześcijańscy rodzice kształtują swoje dzieci w duchu wiary katolickiej, więc i świętości, co oznacza również wychowanie do miłości małżeńskiej i rodzinnej (Jan Paweł II 1981, 37; Jan Paweł II 1994, 16; Papieska Rada ds. Rodziny 1996, 37-47; *Powołanie do życia* 2001, 14). Należy zauważyć, że wychowanie powinno obejmować pełną formację osoby: fizyczną, moralną, intelektualną, duchową, społeczną (*Kodeks* 1984, kan. 795, 1136). By zrealizować tak określone zadania, rodzice mają obowiązek i prawo doboru tych środków oraz instytucji, dzięki którym najlepiej zadbać o katolickie wychowanie dzieci. Oznacza to m.in. prawo rodziców do wyboru odpowiednich szkół lub innych instytucji kształcenia, bez ponoszenia z tego tytułu żadnych niesprawiedliwych ciężarów (Sobór Watykański II 1965a, 5; Organizacja Narodów Zjednoczonych 1948, 26). Wskazane uprawnienia rodziców potwierdza następnie treść dokumentu wydanego przez Stolicę Apostolską w 1983 r., tj. Karta Praw Rodziny (Stolica Apostolska 1983, 5a-f, 7).

Zadanie wychowania, m.in. do świętości, wpisuje się także w starania wielu środowisk kościelnych jako część duszpasterstwa organicznego: „zakłada to nową formę współpracy rodziców ze wspólnotami chrześcijańskimi oraz rozmaitych grup wychowawczych z duszpasterzami” (Jan Paweł II 1981, 40). Jest to realizacja zasady pomocniczości, w myśl której różne instytucje, czy państwowe, czy prywatne, jak np. stowarzyszenia, pomagają i wspierają rodziców w ich pierwszorzędnym oraz niezbywalnym zadaniach wychowawczych (*Powołanie do życia* 2001, 16). W tym ostatnim kontekście można wskazać ruch harcerski jako użyteczne narzędzie w wychowaniu, także w zakresie religijnym.

3. SKAUCI EUROPY

a) Skauting/harcerstwo

Skauting (*Skauting* 2016) jest ruchem społecznym i wychowawczym, który rozwinął się w wielu krajach świata. Został zapoczątkowany na przełomie wieku XIX i XX w Anglii przez Roberta Baden-Powella (1857-1941) (Baden-Powell 1938). Wychowawczy cel ruchu skautowego zmierza do całościowego rozwoju młodych ludzi, ich możliwości fizycznych, umysłowych, społecznych i duchowych. W tym celu stosuje się m.in. pewne podstawowe zasady i prawa ruchu skautowego. Stanowią one niejako własny kodeks postępowania, który wyróżnia wszystkich skautów. Te podstawowe zasady wskazują na obowiązki młodego człowieka wobec Boga, bliźnich i samego siebie. Punktami odniesienia w wychowaniu i metodologii skautowej są Prawo i Przrzeczenie, które stanowią jakby ideał, do którego należy dążyć.

Polska posiada olbrzymie i długie tradycje ruchu skautowego (Błażejowski 1985; Czopowicz 2010; *Studia z dziejów harcerstwa* 2009; Sochnacki 2003), choć terminem bardziej ukształtowanym w polskim środowisku jest harcerstwo oraz harcerz zamiast słowa skaut. Polskie harcerstwo również stanowi szeroki ruch społeczny i wychowawczy (*Harcerstwo* 2016). Opiera się on na ukształtowaniu postawy służby, samodoskonaleniu lub inaczej pracy nad sobą oraz na braterstwie. Harcerz/harcerka kieruje się analogicznym do skautowego Przyrzeczeniem i Prawem Harcerskim. Początek powstania polskiego harcerstwa wskazuje się na rok 1910, a za jego założycieli uznaje się Andrzeja Małkowskiego i jego żonę Olgę Drahnowską-Małkowską.

b) Skauci Europy w Polsce

Nie podejmując w niniejszym opracowaniu złożoności historii ruchu harcerskiego w Polsce, należy jednak zauważyć, że aktualnie istnieje szereg różnych organizacji harcerskich. Oprócz tych szeroko rozpoznawalnych, jak: Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP), Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej (ZHR), Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” (Skauci Europy lub SHK „Zawisza”), istnieją także inne środowiska harcerskie.

Skauci Europy realizują metodę wychowawczą wypracowaną przez Roberta Baden-Powella. SHK „Zawisza” jest częścią Federacji Skautingu Europejskiego, będącego skautingiem katolickim (*Historia harcerstwa* 1998). Ruch powstał w Belgii oraz Francji i został założony przez jezuitę Jakuba Sevina (Walewander 2002; Manaranche 2002). Federacja jednoczy młodych ludzi z różnych krajów Europy, którzy mają te same oznaczenia, prawo, mundury, teksty podstawowe i pedagogikę. Zarazem polska gałąź Federacji czerpie z bogatej tradycji przedwojennego harcerstwa polskiego oraz nawiązuje do takich postaci, jak: Stanisław Siedlaczek, ks. Kazimierz Lutosławski, Andrzej Małkowski i inni (Minda 2002). Po zrywie „Solidarności” na początku lat 80., w lutym 1982 roku powstał ruch harcerstwa katolickiego, odrębny od istniejącego ZHP. Część lubelskiego środowiska Niezależnego Ruchu Harcerskiego zawiązała w Lublinie 28 lutego 1982 r. Harcerską Służbę Liturgiczną, która następnie od 1987 r. występowała pod nazwą Harcerski Ruch Liturgiczny „Zawisza” (*Historia harcerstwa* 1998, 140). Ruch przekształcił się w 1989 roku w SHK „Zawisza”, który w 1995 roku przyłączył się do Skautingu Europejskiego. Skauci Europy w Polsce stanowią przede wszystkim środowiska katolickie. W całość wychowania istotnie wplata się wychowanie do wiary, czyli że ruch ten można postrzegać jako jedną z form ewangelizacji (Migut 2002; Barbotin 1998).

Na płaszczyźnie prawnej katolickie stowarzyszenie Skautów Europy cieszy się statusem prywatnego międzynarodowego stowarzyszenia wiernych na prawie papieskim, na mocy decyzji Stolicy Świętej z 2003 r. (Pontificium Consilium pro Laicis 2011). W Polsce SHK „Zawisza” zostało uznane przez Konferencję Episkopatu Polski 21 października 2003 r. za stowarzyszenie o charakterze krajowym. Tak jak i inne organizacje harcerskie jest objęte honorowym patronatem przez Prezydenta

Polski (*Honorowy Protektorat* 2016). Na gruncie międzynarodowym Skauci Europy są organizacją pozarządową, która posiada status doradczy przy Radzie Europy z głosem w sprawach młodzieży, rodziny i wychowania. W Polsce Skauci Europy posiadają status organizacji pożytku publicznego (nr KRS: 00 00 08 90 11).

4. STOWARZYSZENIE SKAUTÓW EUROPY POMOCNYM NARZĘDZIEM DO ŚWIĘTOŚCI

Propozycja, którą oferują Skauci Europy, wychodzi naprzeciw potrzebom rodzin katolickich w ich podążaniu drogami świętości W sposób ogólny – tak postawioną tezę – można znaleźć w ogólnych informacjach i broszurach o Skautach Europy. Przykładowo na stronie internetowej (skauci-europy.pl) znajduje się informacja, że ruch dostarcza każdemu młodemu człowiekowi możliwości osobistego rozwoju w pięciu dziedzinach, w tym i w odniesieniu do życia religijnego (*Kim jesteśmy* 2016).

Bardziej jednoznaczna deklaracja powiązania wychowania z religią (Manaranche 2002, 29-30) zawiera Statut stowarzyszenia międzynarodowego. „1.2.1. Związek dąży do zgromadzenia w jednej wspólnocie wiary, modlitwy i działania, różnych stowarzyszeń narodowych Przewodniczek i Skautów Europy, których głównym celem jest wychowanie młodych metodą tradycyjnego skautingu Baden-Powella, w oparciu o zasady chrześcijańskie, będące fundamentem naszej wspólnej cywilizacji europejskiej” oraz „1.3.1. Związek skupia stowarzyszenia skautowe wyznania rzymsko katolickiego. Wszystkie działania i decyzje podejmuje w zgodzie z zasadami tej wiary” (*Statut Międzynarodowego Związku* 2016). Z kolei polskie stowarzyszenie wpisało w swój Statut: „§5.1. Stowarzyszenie jest prywatnym stowarzyszeniem wiernych w rozumieniu kanonu 299 § 3 i kanonu 300, w związku z kanonem 312 § 1 pkt 2 Kodeksu prawa kanonicznego, a organizacją katolicką w rozumieniu prawa polskiego” (*Statut SHK-Z FSE* 2016).

Na religijny i duchowy wymiar ruchu skautowego zwrócił uwagę Jan Paweł II, który napisał w 2003 r. *List do Przewodniczek i Wędrowników*. „Drodzy młodzi! Odpowiedzcie wielkodusznie na apel Chrystusa, który zaprasza Was, byście wypłynęli na głębię i stali się Jego świadkami [...]. Spełnienie tej misji, którą Kościół Wam powierza, wymaga przede wszystkim tego, abyście rozwijali autentyczne życie modlitwy, ożywiane sakramentami, zwłaszcza Eucharystią i Spowiedzią. [...] Doświadczenie skautingu, jako szczególna droga duchowego wzrostu ma wielką wartość, bowiem umożliwia integralne wychowywanie osoby. Pomaga ono pokonać pokusę obojętności i egoizmu, aby otwierać się na bliźniego i na społeczeństwo. Może skutecznie sprzyjać realizowaniu wymogów powołania chrześcijańskiego, by być ‘solą ziemi i światłem świata’ (por. Mi 5,13-16)” (Jan Paweł II 2003, 2).

a) Przyrzeczenie i Prawo harcerskie

Na istotne cele, do których w istocie prowadzi ruch skautowy, wskazuje Przyrzeczenie składane przez harcerzy oraz Prawo Harcerskie. Różne są zobowiązania

podejmowane przez ludzi. Dla człowieka wierzącego bardzo istotne są zobowiązania płynące z sakramentów, w tym z chrztu, jak i małżeństwa. Jeszcze innym źródłem zobowiązania mogą być prywatne deklaracje czy np. na gruncie kanonicznym śluby prywatne (*Kodeks* 1984, kan. 1191). Harcerze składają Przyrzeczenie, które jest swoistym i prywatnym zobowiązaniem. Prywatność tego działania nie oznacza, że jest ono ukryte, ale że tego przyrzeczenia nikt nie przyjmuje w imieniu Kościoła. W obecności zwykle drużynowej/drużynowego harcerka/harcerek/ harcerzy, jest to zobowiązanie wyrażone również wobec Pana Boga. Tekst Przyrzeczenia Skautów Europy brzmi: „Na mój honor, z łaską Bożą, przyrzekam: całym życiem służyć Bogu, Kościołowi, mojej Ojczyźnie i Europie chrześcijańskiej, nieść w każdej potrzebie pomoc bliźnim i przestrzegać Prawa Harcerskiego” (*Ceremoniał* 2012, 59). Jeszcze wcześniej w okresie zaangażowania w Gromadę, wilczek składa swoją Obietnicę. Jej treść jest analogiczna do Przyrzeczenia: „Obiecuję – ze wszystkich sił: starać się być wiernym Bogu, moim rodzicom, mojej Ojczyźnie Polsce, Prawu Gromady i Wilczka oraz każdego dnia czynić komuś dobry uczynek” (*Ceremoniał* 2012, 22).

Główny motyw, tj. postawa służby, jest ukierunkowana na bliźnich, ziemską Ojczyznę, wspólnotę Kościoła i samego Boga. Krótki tekst Przyrzeczenia łączy się z normami Prawa Harcerskiego („i przestrzegać Prawa Harcerskiego”). Jest ich dziesięć, analogicznie do Bożych przykazań.

Słowo prawo zazwyczaj kojarzy się z powinnościami prawnymi, z konsekwencjami prawnymi czy z wymaganiami, które płyną z prawa. Lecz prawo niesie z sobą również zobowiązania moralne, tj. te powinności, które rodzą się przede wszystkim w sercu osoby. I ten drugi aspekt przede wszystkim łączy się z harcerskim Przyrzeczeniem. Młody człowiek zobowiązuje się przede wszystkim w przestrzeni moralnej, przed samym sobą i przed ludźmi (obecni na ceremonii), ale także przed Bogiem.

Zaakcentowanie słowa prawo niesie w sobie także inną stymulującą konsekwencję. Mówiąc o prawie, często myśli się o jego zobowiązaniach i utrudnieniach, które powoduje, o zakazach czy nakazach określonych czynności, np. w zdaniu „Nie wolno ...” itp. Jednakże prawo ma także działanie pobudzające; rozwija to, co jest dobre. Daje impuls do rozkwitu, otwiera na dobro. Analogicznie jak w chrześcijańskim Dekalogu, nie jest ono jedynie zbiorem zakazów i ograniczeń: „nie rób”, „nie czyń” itp. Dekalog w kontekście przykazania miłości, niesie z sobą świadomość, że miłość jest największym wypełnieniem prawa, co powoduje istotną zmianę w jego postrzeganiu. Boże przykazania oznaczają tym samym zdanie „miłuj bez granic”: „Będziesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem. [...] Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego” (Mt 22,37-38).

W tym samym duchu należy odczytać Prawo Harcerskie. Otwiera ono na miłość Boga, bliźniego oraz względem samego siebie. W Przyrzeczeniu harcerskim

padają słowa: „nieść w każdej potrzebie pomoc bliźnim”. To prawo, wspólne dla wszystkich harcerzy, otwiera na przestrzeń innych osób, na ich potrzeby, otwiera na czynienie dobra bez żadnych ograniczeń, pobudza do działania na rzecz dobra społecznego oraz indywidualnego.

„Przyrzekam całym życiem służyć Bogu, Kościołowi” – te słowa wskazują na ukierunkowanie całego życia młodego człowieka na Boga, który jest największym Dobrem, jak również wyraża zwrócenie się ku najwyższym ideałom, takim jak: miłość, prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, piękno, przyjaźń i braterstwo, wiara, nadzieja, które w Bogu się zawierają. A całe ukierunkowanie zobowiązania wyraża się w przestrzeni społecznej, także Kościoła katolickiego. Harcerz, pełniąc służbę Bogu i Kościołowi, świadomie podejmuje drogę rozwoju religijnego. Wypełnia swoje życie treścią Dekalogu i stara się być apostołem dobrego przykładu.

Służba wobec Boga wyraża się m.in. w codziennej modlitwie, aktywnym uczestnictwie we Mszy św., praktykach i obrzędach religijnych, w coraz bardziej świadomym współtworzeniu kultury chrześcijańskiej oraz wspólnoty wiernych. Przyrzeczenie stopniowo przekształca młodego człowieka tak, aby dawał dobry przykład w swoim codziennym życiu rodzinnym czy szkolnym. To jest nie tylko wtedy, gdy zakłada harcerski mundur, kiedy jest na obozie czy uczestniczy w innych aktywnościach drużyny lub zastępu. W ten sposób wiara harcerki/harcerza nie jest tylko jego sprawą osobistą czy indywidualną, gdyż nabiera wymiaru apostołskiego w społecznościach, do których jest on włączony.

Przyrzeczenie ściśle łączy się z Prawem Harcerskim (*Ceremoniał* 2012, 6-7). Każdy z punktów tego Prawa Harcerskiego prowadzi i wychowuje do wartości. Część z nich w istocie zbiega się z wartościami duchowymi i religijnymi. W tym kontekście oraz w połączeniu z życiem rodzinnym harcerza warto wyróżnić np. punkt 2 i 3.

Treść 2 punktu Prawa brzmi: „Harcerz jest lojalny wobec swojego kraju, rodziców, przełożonych i podwładnych”. Lojalność wobec kraju, rodziców, przełożonych i podwładnych, to inny wyraz miłości bliźniego. Lojalność to inaczej miłość do ziemskiej ojczyzny, co dla polskich harcerzy oznacza miłość do Polski. Nie chodzi tu o jedynie idealistycznie pojmowane deklarowanie patriotyzmu, ale o wymóg przyjmowania postaw moralnych i kierowania się wartościami duchowymi. Osoba uduchowiona, pełna wiary w Boga, będzie umiała przyjmować postawę służby wobec ziemskiej ojczyzny. Miłość do Polski zawiera w sobie wiele różnorodnych elementów. Są to m.in. szacunek dla ludzi, zwłaszcza tych współtworzących duchowy i materialny kształt Polski; uszanowanie i znajomość rodzimej historii, tradycji, języka, krajobrazów, wspaniałych zabytków, wielkiego dorobku duchowego i naukowego, który rozwijał się wraz z kolejnymi pokoleniami ludzi. Na temat patriotyzmu jako umiłowania tego, co ojczyste, wypowiadał się Jan Paweł II (Jan Paweł II 2005, 12).

Potrzebna jest nieustanna troska i zmaganie o dobro wspólne. Tym, o co należy stale się zmagać w duchowym życiu harcerza, to opieranie życia na wartościach, budowanie wspólnego dobra, w tym także oparcie na wierze chrześcijań-

skiej. Lojalność, czyli służba Polsce, oznacza dla harcerza konieczność podejmowania wysiłku w zakresie zdobywania nauki, a następnie wytężonej i dobrej pracy zawodowej dla pożytku Rzeczypospolitej i w mniejszej skali dla dobra rodziny, do której przynależy. Harcerz jest wezwany, by to wszystko, co do niego należy, wykonywać porządnie, według swoich sił, zdolności i umiejętności. Prawo Harcerskie zobowiązuje zatem harcerza/harcerkę do dobrej nauki, pracy i dobrego wychowania. Odpowiednia postawa duchowa domaga się też, by harcerz/harcerka był/a dobrym synem/córką, a w przyszłości dobrym mężem/żoną, dobrym ojcem/matką czy po prostu dobrym człowiekiem.

Z kolei 3 punkt Prawa brzmi: „Harcerz jest powołany do służby bliźniemu i jego zbawieniu”. Jest to kolejna odsłona postawy duchowej, a zarazem głęboko religijnej, która powinna cechować harcerza. Harcerstwo w Polsce bardzo często wzbudza reakcje życzliwości i sympatii ludzkiej. Głównie z powodu przeświadczenia, że harcerz/harcerka są tymi, którzy rzeczywiście służą drugiemu człowiekowi. Istnieje powszechne przekonanie, że ci młodzi ludzie bezinteresownie niosą pomoc bliźniemu, jeżeli tylko pojawia się taka potrzeba. Harcerski mundur i jego symbolika może być odbierany analogicznie jak znak czerwonego krzyża umieszczony na rękawie, budynku czy karetce pogotowia, czyli wszędzie tam, gdzie skieruje swoje kroki człowiek potrzebujący. Harcerz z zasady otwiera się na innych i ich potrzeby. Chociaż na zwyczajnej zbiórce czy na obozie harcerskim rytm zajęć toczy się wewnątrz zastępu i drużyny, to harcerz nie może swojej postawy służby zamknąć jedynie w tych granicach.

Służba wpisana w myśl harcerstwa naturalnie prowadzi do bycia pożytecznym i pomocnym. Każdego dnia harcerz jest gotowy do niesienia pomocy. Gotowość do służby koresponduje z uwarunkowaniami czasu i miejsca, odpowiednio do wyzwań czasu. Jednocześnie postawa służby i pomocy opiera się na obserwacji świata, by dostrzec tych, którzy pomocy potrzebują. Rozwijana skłonność do czynienia dobra powinna być zarazem praktyczna. Chodzi o podejmowanie konkretnych działań (dobre uczynki), które są wyrazem bycia użytecznym i pomocnym. Gotowość do pomocy niejako wykracza poza wymiar doczesności. W Prawie Skautów Europy podkreśla się wymiar służby ku zbawieniu. Niesiona pomoc nie ma tylko wymiaru doczesnego. Chodzi o udzielenie również takiej pomocy, która wspiera innych w ich drodze do nieba. Harcerz po przejściu do starszej gałęzi (tzw. czerwonej) podejmuje służbę na rzecz młodszych, która jest także apostołstwem, by zbliżyć ich do Chrystusa (Mind 2002, 39).

b) Zasady podstawowe

Jednym z podstawowych punktów wychowawczych dla Skautów Europy są tzw. Zasady Podstawowe. Brzmiały one następująco:

1. Obowiązki Harcerza rozpoczynają się w domu.
2. Harcerz jest wierny swojej Ojczyźnie i działa na rzecz jedności i braterstwa w Europie.

3. Harcerz – Syn Chrześcijaństwa – jest dumny ze swej wiary: pracuje sumiennie, aby ustanowić Królestwo Chrystusa w całym swoim życiu i świecie, który go otacza (*Ceremoniał* 2012, 7).

Omówionego wyżej ukierunkowania wychowania harcerskiego, m.in. na wartości religijne i duchowe, nie można rozwinąć bez odniesienia do środowiska rodzinnego. To w przestrzeni rodziny przede wszystkim każda osoba doświadcza wychowania. Dlatego w Zasadach Podstawowych na pierwszym miejscu podkreśla się rolę rodziny. Wszelkie obowiązki harcerskie rozpoczynają się w domu rodzinnym.

Każdy wyrasta w rodzinie, tam się wszystkiego uczy, także złożonych relacji międzyludzkich. W tej przestrzeni uczy się również pełnienia różnorodnych obowiązków, poczynając od codziennych powinności domowych. Wynika to choćby z naturalnej solidarności wobec grupy, do której przynależy.

Podjęcie obowiązków w domu to praktyczna odpowiedź na czwarte przykazanie Boże. Dziecko posiada swoje prawa, ale także obowiązki, m.in. szacunek do rodziców, uległość i posłuszeństwo (*Katechizm* 2002, 2214-2220). Miłość nie zamyka się w przestrzeni uczuć. Chodzi także o miłość praktyczną, która wyraża się poprzez czyny. Dlatego w wychowaniu harcerskim akcentuje się myśl, że harcerz jest tym, który służy. A służba w domu sprowadza się do podejmowania różnych obowiązków czy odpowiedzialności syna/córki, jak: wynoszenie śmieci, sprzątanie, opróżnianie zmywarki, podlewanie kwiatów, wyprowadzanie psa, pomoc wzajemna, np. rodzeństwu w odrabianiu lekcji i wiele innych.

Harcerz (wilczek) jest zachęcany do tego, aby myśleć o innych, nie zaś skupiać się egoistycznie na sobie samym. Harcerstwo wymaga czynnej postawy służby, dlatego harcerz czy harcerka powinni przechodzić od dobrych chęci do czynów, do podejmowania obowiązków, które zaczynają się w domu. Można postawić tezę, że byłoby nieuporządkowaniem duchowym lub wewnętrznym: pragnąć być dobrym harcerzem, kiedy nie jest się dobrym synem lub córką w domu.

Harcerstwo służy rodzinie, jest jej pomocne, ale nie zastąpi pierwszorzędnej wychowawczej roli rodziców (*Migut* 2002, 46-47). Trzeba też zaznaczyć, że każdy ważniejszy etap zaangażowania w drużynie domaga się pełnej akceptacji ze strony rodziców. Przykładowo, w obrzędzie Obietnicy wilczka akcentuje się zgodę rodziców, o którą wilczek prosi (*Ceremoniał* 2012, 34).

c) Karta skautingu europejskiego

Z podstawowym dokumentem, jakim jest *Statut Federacji Skautingu Europejskiego* łączy się *Karta skautingu europejskiego* (*Karta skautingu europejskiego* 2016). Rozważając pytanie, na ile stowarzyszenie Skautów Europy może wspomóc rodziny w ich rozwoju wiary, należy pytać o zasadnicze cele tej propozycji wychowawczej. *Karta* na nie wskazuje. Zwłaszcza należy przytoczyć następujące punkty:

- zdefiniowanie idei przewodnich, które legły u podstaw skautingu od momentu jego powstania: „Skaut jest człowiekiem wiary, przeto odrzucam każdą for-

mę skautingu, która nie miałaby za podstawę religii”, napisał Baden-Powell, twórca skautingu;

- określenie w sposób jasny naturalnych i chrześcijańskich zasad, które są fundamentem cywilizacji europejskiej.

W dalszej treści *Karty* niektóre jej punkty jednoznacznie odwołują się do zagadnień wiary i rozwoju duchowego:

„1. Skauting wierzy w nadprzyrodzone, osobiste i niepowtarzalne powołanie każdego człowieka [...].

2. Skauting chce wychowywać Człowieka Wiary, syna Kościoła.

3. Skauting rozróżnia to, co naturalne, od tego, co nadprzyrodzone, [...]: stowarzyszenia powołujące się na metodę skautową są kierowane przez osoby świeckie, którym rodzice młodych delegują swoją władzę [...].

4. Skauting chce wychowywać do «kontemplacji» i poczucia «sacrum» [...].

5. Skauting określa się jako metoda wychowawcza: różni się w ten sposób, przez swoją istotę i cel, od ‘ruchu młodzieżowego’, którego głównym celem jest służyć Państwu lub ideologii politycznej, [...] skauting uważa się, obok szkoły, za komplementarny wobec rodziny, do której dziecko należy przede wszystkim.

6. Skauting jako metoda wychowawcza obejmująca całego człowieka [...]” (*Karta skautingu europejskiego* 2016).

d) Dyrektorium religijne

Następnym dokumentem, w którym określa się założenia realizowane przez Skautów Europy, jest *Dyrektorium religijne* (*Dyrektorium religijne FSE* 2016). Już na początku wyraźnie tu wskazano, że ta harcerska metoda wychowawcza obejmuje konieczną formację religijną, co ma służyć rozwojowi życia duchowego (*Dyrektorium religijne FSE* 2016, 1). Nie chodzi o adaptację metody do potrzeb pracy duszpasterskiej, ale o to, by religia była czynnikiem integrującym całość wychowania i w dużej mierze była inspirowana przez świeckich „szefów” (Minda 2002, 35-36). Federacja Europejska deklaruje, że jej działania i decyzje podejmuje się w świetle wiary chrześcijańskiej (*Dyrektorium religijne FSE* 2016, 2). W centrum chrześcijaństwa stoi osoba Jezusa Chrystusa. W wychowaniu do wiary ważne jest ukazanie Jezusa, który jest przewodnikiem w życiu, który wzywa i nadaje kierunek oraz wysyła na życiowe szlaki (Barbotin 1998, 85-91). Jednoznaczne jest także nawiązanie do powołania harcerza do świętości: „FSE daje pierwszeństwo powołaniu każdego chrześcijanina do świętości. Skaut i przewodniczka powinni żyć swoim przyrzeczeniem, zasadami i prawem zgodnie z wymaganiami Kazania na Górze, które stanowi prawdziwą skarbnicę życia chrześcijańskiego. W tym sensie FSE jest powołana do tego, aby stawać się coraz bardziej środkiem uświęcania w Kościele, środkiem, który pobudza do większej jedności między życiem codziennym swoich członków, a ich wiarą” (*Dyrektorium religijne FSE* 2016, 3).

Europejska Federacja wymaga, by jej członkowie należeli do któregoś z Kościołów chrześcijańskich; skaut nie może złożyć Przyrzeczenia, jeśli nie jest ochrzczony lub nie jest katechumenem (*Dyrektorium religijne FSE* 2016, 4). Naj-

bardziej typową sytuacją jest taka organizacja ruchu, w której stowarzyszenia krajowe Skautów Europy tworzą organizacje jednolite wyznaniowo i są animowane duchowo przez ich Kościoły (*Dyrektorium religijne FSE 2016, 5*). Promocja życia religijnego wyraża się m.in. tym, że duszpasterze mają możliwość spotkania się z harcerzami w miejscach ich obozów, uczestniczą w ceremoniach, posiłkach, ogniskach, modlitwie i wszelkiego rodzaju spotkaniach, a także organizują Mszę św., gdy są to katolicy (*Dyrektorium religijne FSE 2016, 8; Manaranche 2002, 31; Migut 2002, 50; Barbotin 1998, 103-106*). Należy jednak wyważyć pomiędzy laicką a klerykalną formą harcerstwa katolickiego. To znaczy pomiędzy tylko zewnętrzną obecnością duszpasterza, który reprezentuje Kościół, np. na wybranych uroczystościach, a przekształcaniem przez księdza harcerstwa w grupę modlitewną (Migut 2002, 49). Wyważoną formę wychowania religijnego kształtuje tandem drużynowego lub innego szefa z duszpasterzem, chodzi o wzajemną pomoc i ewangelizację podejmowaną tak przez duchownych jak i świeckich. W tym wychowaniu chodzi też o ukazanie znaczenia przynależności do Kościoła, zrozumienie jego znaków, rytuałów, liturgii, słowa Bożego i modlitwy (Barbotin 1998, 93-106). Przydatnym narzędziem dla duszpasterzy, by zrozumieć metodykę harcerską oraz jej rolę w wychowaniu religijnym, są opracowania takie jak *Vademecum duszpasterza*.

WNIOSKI

W myśli Kościoła katolickiego jednoznacznie wybrzmiewa wezwanie do świętości. Dotyczy ono poszczególnych katolików, ale także całych rodzin. W dążeniu do świętości można korzystać z wielu pomocnych narzędzi, ze wsparcia osób, duchowości czy ruchów kościelnych.

Stowarzyszenie Skautów Europy oferuje propozycję wychowawczą w oparciu o metodę harcerską. Treść podstawowych dokumentów tej gałęzi harcerskiej w Polsce jednoznacznie definiuje formację religijną jako znaczącą część w całości wychowania. SHK „Zawisza” jest wyraźnie zadeklarowanym stowarzyszeniem katolickim. Ta deklaracja jak i treść podstawowych dokumentów stanowią rękojmię dla rodziców katolickich. Mogą oni być pewni, że jeśli powierzą swe dziecko Skautom Europy, będzie ono mogło rozwijać się w duchu wiary katolickiej.

Propozycja harcerska od samego początku w swej istocie była propozycją rozwoju duchowego młodego człowieka także w wymiarze religijnym. W przekonaniu autora opracowania wychowanie w ramach Skautów Europy jest wsparciem na drodze ku świętości. Nie tylko ze względu na treść dokumentów (statutów). Także praktyka ruchu zmierza do rozwoju wiary skautów. Rozwój ten nie jest jednakże oderwany od środowiska rodzinnego. Przeciwnie, działania środowisk Skautów Europy dokonują się w pełnej zgodzie i jedności z rodzinami. Wychowanie harcerskie wspiera rodziców w ich podstawowym wysiłku wychowawczym, to jest także w dążeniu do świętości rodzin.

BIBLIOGRAFIA:

- Baden-Powell, Robert. 1938. *Skauting dla chłopców. Wychowanie dobrego obywatela metodą puszcząską*, tłum. Stanisław Kapiszewski. Warszawa: Harcerskie Biuro Wydawnicze „Na tropie”.
- Barbotin, Edmond. 1998. *Skauting i pedagogia wiary*, tłum. Henryk Czepułkowski. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne.
- Błażejowski, Waław. 1985. *Z dziejów harcerstwa polskiego 1910-1939*. Warszawa: Młodzieżowa Agencja Wydawnicza.
- Ceremoniał Przewodniczek i Skautów Europy*, red. Katarzyna Kieler i Marcin Kruk. 2012. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” FSE.
- Czopowicz, Stanisław. 2010. *Szczera wola i zniewolenie. Harcerstwo w Polsce 1945-1980*. Warszawa: Niezależne Wydawnictwo Harcerskie.
- Dyrektorium religijne FSE*. Dostęp: 05.12.2016. <http://skauci-europy.pl/o-nas/dokumenty-podstawowe-symbolika/dyrektorium-religijne-fse>.
- Dzięga, Andrzej. 2005. Funkcja wychowawcza rodziny w prawie kanonicznym. W: *Współdziałanie Kościoła i państwa na rzecz małżeństwa i rodziny. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*, red. Józef Krukowski i Tadeusz Śliwkowski, 127-136. Łomża: Redakcja Głosu Katolickiego.
- Harcerstwo*. Dostęp: 25.11.2016. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Harcerstwo>.
- Historia harcerstwa i idea Federacji Skautingu Europejskiego*. 1998. W: Barbotin, Edmond. 1998. *Skauting i pedagogia wiary*, tłum. Henryk Czepułkowski, 135-150. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne.
- Honorowy Protektorat Prezydenta RP Andrzeja Dudy nad Ruchem Harcerskim w Polsce i poza granicami kraju*. Dostęp: 28.22.2016. <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/protektorat-harcerski/>.
- Jan Paweł II. 1981. *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*.
- Jan Paweł II. 1994. *List do rodzin „Gratissimam sane”*.
- Jan Paweł II. 2003. *List Ojca Świętego Jana Pawła II do Przewodniczek i Skautów Europy zgromadzonych na VI Jamboree Europejskim*.
- Jan Paweł II. 2005. *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*. Kraków: Znak.
- Karta skautingu europejskiego*. Dostęp: 05.12.2016. <http://skauci-europy.pl/o-nas/dokumenty-podstawowe-symbolika/karta-skautingu-europejskiego>.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. 2002. Poznań: Pallottinum.
- Kim jesteśmy*. Dostęp: 28.11.2016. <https://skauci-europy.pl/o-nas/kim-jestesmy/>.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*. 1984. Poznań: Pallottinum.
- Krukowski, Józef. 2005. Wierni chrześcijanie. W: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży*, red. Jan Dyduch, Wojciech Góralski, Edward Górecki, Józef Krukowski i Mirosław Sitarz, 15-42. Poznań: Pallottinum.

- Manaranche, André. 2002. Jakub Sevin i francuski skauting katolicki, tłum. Mażena Straszewicz i Bohdan Piasecki. W: *Skauting katolicki. Idea o. Jakuba Sevina SJ*, red. Bogusław Migut, 23-32. Tarnów: Biblos.
- Migut, Bogusław. 2002. Skauting katolicki narzędziem ewangelizacji. W: *Skauting katolicki. Idea o. Jakuba Sevina SJ*, red. Bogusław Migut, 43-58. Tarnów: Biblos.
- Minda, Zbigniew. 2002. Harcerstwo polskie a skauting ojca Jakuba Sevina. W: *Skauting katolicki. Idea o. Jakuba Sevina SJ*, red. Bogusław Migut, 33-42. Tarnów: Biblos.
- Organizacja Narodów Zjednoczonych. 1948. *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*.
- Papieska Rada ds. Rodziny. 1995. *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie. Wskazania dla wychowania w rodzinie*.
- Pontificium Consilium pro Laicis. 2011. *Dekret uznania (1130/03/AIC-15a)*. W: *Vademecum duszpasterza*, tłum. Anna Betlejewska, red. Joanna Przypolska, 112-114. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” FSE.
- Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*. 2001. W: II Polski Synod Plenarny (1991-1999), 29-48. Poznań: Pallottinum.
- Skauting światowy. Mały informator*, red. Leon Marszałek. 1991. Warszawa: Gebethner i Ska.
- Skauting*. Dostęp: 25.11.2016. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Skauting>.
- Sobór Watykański II. 1965a. *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”*.
- Sobór Watykański II. 1965b. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*.
- Sobór Watykański II. 1965c. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen Gentium”*.
- Sobór Watykański II. 1965d. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*.
- Sochnacki, Jan. 2003. *Sokół skauting-harcerstwo*. Sędziszów Małopolski: Druk Koror Plus.
- Statut Międzynarodowego Związku Przewodniczek i Skautów Europy – Federacja Skautingu Europejskiego*. Dostęp: 28.11.2016. <https://skauci-europy.pl/o-nas/dokumenty-podstawowe-symbolika/statut-federacji-skautingu-europejskiego>.
- Statut SHK-Z FSE*. Dostęp: 28.11.2016. <https://skauci-europy.pl/o-nas/dokumenty-podstawowe-symbolika/statut-stowarzyszenia>.
- Stolica Apostolska. 1983. *Karta Praw Rodziny*.
- Studia z dziejów harcerstwa 1944-1989*, red. Marek Wierzbicki. 2009. Warszawa: Drukarnia Wydawnictw Naukowych.
- Syczewski, Tadeusz. 2008. Znaczenie rodziny jako Kościoła domowego w rozwoju społeczeństwa. W: *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. Stanisław Tymosz, 91-108. Lublin: KUL.
- Sztychmiller, Ryszard. 1997. *Istotne obowiązki małżeńskie*. Warszawa: ATK.

-
- Vademecum duszpasterza*, tłum. Anna Betlejewska, red. Joanna Przypolska. 2011. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” FSE.
- Walewander, Edward. 2002. Kontekst ideologiczny i społeczny powstania i rozwoju skautingu katolickiego w wydaniu Sługi Bożego Jakuba Sevina SJ (1882-1951). W: *Skauting katolicki. Idea o. Jakuba Sevina SJ*, red. Bogusław Migut, 13-21. Tarnów: Biblos.
- Wierzchanowski, Rafał. 2015. Obowiązek świętości w życiu małżeńskim i rodzinnym. W: *Małżeństwo i rodzina podstawową troską Kościoła*, red. Arkadiusz Domaszk i Marek Saj, 79-105. Warszawa: Wydawnictwo „Scriptum”.
- Wojtycza, Janusz. 2003. Baden-Powell Robert. W: *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, t. 1, red. Tadeusz Pilch, 305-306. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.